

Марозіва

Юрась Бушлякоў

Замарожаны дэсэрт — *марозіва* — вынайшлі ў Кітаі. І адбылося гэта за дзеве тысячы гадоў да Хрыстовага Нараджэння. Якраз тады пачалі кітайскія сяляне даць свойскую жывёлу — найважнейшы кампанэнт *марозіва* быў забяспечаны. Новы прадукт упадабалі імператары Кітаю. Хронікі данеслі да нас звесткі пра баляваньні велічнага Нэрона — і там на сталох было ўжо *марозіва*. У XVII стагодзьдзі сваім *марозівам* славілася Вэнэцыя, у XVIII-ым яго завезьлі ў Амэрыку. Гатуючы яго тады, малако, цукар, яйкі ды ўсялякія прысмакі зьбіралі ў ёмістасьць, абкружаную мешанінай лёду й буйназарністае солі, і чакалі, пакуль ня ўтворыцца аднародная маса. У Беларусі *марозіва* пачало прыжывацца зь мінулага стагодзьдзя. Называлі яго па-рознаму. Напрыклад, на польскі лад, *лёды*, або, на расейскі, *марожанае*. Былі вось *марожанае* мяса або рыба *марожаная*, а тут паявілася проста *марожанае*. Таму рупіліся з пачатку гэтага стагодзьдзя моватворцы беларускія пра свой, не чужы, назоў. І ў выніку, як былі ў нашай мове малодзіва з прадзівам, так паявілася ў спадзейныя 1920-ыя гады *марозіва*. Любіў гэтае слова Максім Гарэцкі. Зьявіліся й іншыя беларускія словы абазначыць усё болей і болей ведамы ў нас ласунак — на чэскі ўзор Вацлаў Ластоўскі выштукаваў *зморазь*, а Янка Станкевіч без усякіх узораў, у традыцыйнай сваёй самачыннасьці, пашыраў варыянт *мярзлёнка*. Прыжылося пакуль збольшага толькі *марозіва*... За савецкім часам, з аўтаматызацыяй малочнае прамысловасьці, *марозіва* трывала асвоілася сьпяраша ў большых гарадох, а тады і ў меншых. Карані пусьціла сетка *кафэ-марозіваў* — пра адно з такіх пісаў некалі ў лірычных запісах Янка Брыль. *Марозіва* прападае без *маразільніка*, таму зь вёскаю было іначай. Вяскоўцы частаваліся *марозівам*, як выяжджалі ў мес-ты, калі грошы й час заставаліся. Нехта любіў, а хто й ня вельмі...

У нашыя дні ў гарадзкіх крамах прадаюць *марозіва* сваё і прывезенае — першае, ведама ж, таньнейшае. Яго пераважна й купляюць. Сярод назоваў *марозіва* я заўважыў нарэшце днямі нацыянальны — „менскае эскімо“. Шкада толькі, што на абгортках *марозіва* не прынята ў Беларусі пісаць па-беларуску.

Марыянэтка

Рыгор Сітніца

Італьянец *Марыёні*, які калісьці змайстраваў ляльку для паказу тэатральнае дзеі, наўрад ці марыў патрапіць у беларускую штодзённую рэчаіснасьць.

Хто з нас у маленстве ня цешыўся з *марыянэткавага* тэатру? О, якім цудам здаваліся нам усе гэтыя Пятрушкі, Кашчэі ды Цмокі Гарынавічы! І хто б гэта думаў тады, што тыя *марыянэткавыя* пэрсанажы мы пазнаем пасля ў асобах зусім не тэатральнага кшталту?

Менск, вечар, спэтакль закончаны, лялькі-*марыянэткі* спачываюць да іншага разу, патухаюць агні Менскага лялечнага тэатру. Але доўга яшчэ сьвецяцца вокны ў доме, што па іроніі лёсу месьціца акурат насупраць. І хоць гэтая спаруда з надпісам „Адміністрацыя прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі“

нічым не выдае сваёй прыналежнасьці да тэатральнага сьвету, ды ў сьценах ейных вось ужо які год ладзіцца ці ня самы абсурдны *марыянэткавы* спэктакль стагодзьдзя.

І доўжыцца дзея, і *марыянэткавая* пляміста-шэрая варта сустракае *марыянэткавае* аўто, і *марыянэткі*-людзі прамаўляюць не свае словы, робячы ўсё так, як загадаюць ім да часу нябачныя крамлёўска-лубянскія лялькаводы.

І хоць галоўная *марыянэтка* і сама ўжо не свая, аднак *марыянэткавыя* крытыкі штодня ўсхваляюць гэты пэрсанаж у *марыянэткавай* прэсе, а *марыянэткавая* тэлевізія бясконца цягне аднастайны сэрыял, што невыносна надакучыў напаўпрытомным глядачам.

Ды колькі б ні цягнуўся гэты спэктакль, а фінал усё ж немінучы. І запаліцца сьвятло, і палягуць у свае скрыні нашыя *марыянэткі*, і ўбачыць сьвет таемных лялькаводаў і ад душы адорыць іх сьвістам, пратухлымі яйкамі ды гнілымі памідорамі.

Маска

Антаніна Хатэнка

Непазнавальна пазнавальнае, да болю знаёмае аблічча краіны і часу. Аблічча кожнага з нас, актораў зь вялікае ды трагічнае драмы беларускага жыцьця. Падаецца часам, што *маскі* прырасьлі да нашых твараў навечна і сарваць іх анікому не пад сілу. О гэты няспынны, неўтаймаваны *маскарад* нашага прыстасаванства! Якое даўно не ратуе, не засланыя, а ўсяго толькі надае хісткае пэўнасьці, што жывем. Прылаўчыліся.

Кабеты шпарка мажуць па тварах розную гародніну і садавіну, намагаючыся захаваць маладжавасьць, а мужчынам, прынамсі бальшыні зь іх, найзручней *маскавацца* пад мужных ды адважных, прагна глынуўшы п'янога зелья.

Хаваем, прыніжана хаваем сваю баязьлівасьць і пакору. Божа магутны! Здымі з нас гэтую агідную *маску*: трэцяе ж тысячагодзьдзе падступае — дзея драмы зьмяняецца. Старыя дэкарацыі і *маскі* струхлелі...

Маўзалеі

Сяргей Харэўскі

У савецкі час кожны беларус дакладна ведаў сэнс гэтага слова. Словы Масква, Ленін і *маўзалеі* завучвалі яшчэ ў дзіцячых садках. Маскоўскі *маўзалеі* тады быў для нас адзіны ў цэлым сьвеце. Вялікая пахавальня Леніна, дзе ён ляжыць у крышталёвым саркафагу... Для дзяцей гэта было зразумела — як казка пра заснулую ў лесе цароўну.

Слова *маўзалеі* мае грэцкае паходжаньне, ім называлі самую вялікую пахавальню элінскага сьвету — цара *Маўзола* ў Галікарнасе. Пазьней ад назвы тае спаруды сталі называць усе вялікія пахавальні наагул...

Ленінскі *маўзалеі* пабудавалі беларусы, майстры зь вёскі Грабаўка, што на Гомельшчыне. Бадай, гэта самы вялікі помнік беларускае народнае творчасьці. І таму стаўленьне да яго ў беларусаў было асаблівае. Як пісаў Аркадзь Куляшоў: